

Mehmet Tahsin (Hüdayioğlu) Bey (1887-1947)

Osmanlı Mebûsan (Milletvekilleri) Meclisinin son, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ise ilk ve ikinci yasama dönemlerinde Maraş Milletvekili olarak görev yapan Mehmet Tahsin (Hüdayioğlu) Bey, 1303 (1887) yılında Maraş'ta doğmuştur. Babası, bölgenin önemli toprak sahiplerinden Hüdayizâde Mehmet Durdu Bey'dir. Bu nedenle, çocukluk ve gençlik dönemlerinde tarımla ilgilenmiştir. Bununla birlikte mülkî idadî öğrenimi de görmüştür. 1911 yılında başladığı Belediye İdare Meclisi, Daimî Encümen, İl Genel Meclisi, Livâ Maarif Komisyonu, Maraş Ticaret Odası ve Ziraat Odası Üyeliđi gibi çeşitli görevlere 1919 yılına kadar devam etmiştir. 1913 yılında Maraş'a matbaa getirilmesini sağlamıştır. Tahsin Bey'in kendi konağında kurduğu bu matbaada, Millî Mücadele döneminde Maraş savunması için el afişleri ve Maraş Müdâfaa-i Hukûk Cemiyetinin nizamnâmesi de basılmıştır. Maraş savunmasında şehit olan Muallim Hayrullah Bey de burada dizgicilik yapmıştır.

Mondros Mütarekesi'nden sonra düşman işgallerinin başlaması ve Maraş'ın da işgal altına girmesiyle birlikte şehrin savunmasında yer almıştır. Maraş Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti Başkanı ve Maraş Milletvekili Arslan Bey'in notlarına göre, cemiyete, diğer Maraş Milletvekillerinden Hasan Refet (Seçgin) Efendi ile birlikte katılmıştır. Osmanlı Mebûsan Meclisinin son dönemi için Maraş Milletvekili olarak seçilmiştir. Meclis-i Mebûsanın 12 Şubat 1920 tarihli dokuzuncu toplantısında Niğde Milletvekili Ata Bey ile birlikte; *"Yirmi günden uzun süredir Fransız ve Ermeni kuvvetlerinin Maraş'ı sürekli ateş altında tuttuğunu ve birçok Müslümanı şehit ettiklerini, şehrin büyük bölümünün yakıldığını ve yangınların halen devam etmekte olduğunu ifade ettikten sonra, şehrin huzur ve asayişinin sağlanması ve düşman kuvvetlerinin suçlarının dünyaya duyurulması konusunda hükümetin ve düşündüğünü..."* soran bir önerge sunmuştur.

İstanbul'un İngilizler tarafından resmen işgali ve Meclisin feshedilmesinin ardından Heyet-i Temsiliyenin çağrısına uyarak 3 Temmuz 1920'de yine Maraş Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmıştır. İkinci yasama döneminde (1923-1927) seçilen Abdülkadir Bey (Abdülkadir Emirmahmutođlu) ile birlikte hem Osmanlı Mebûsan Meclisi hem de Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapmış olan iki Maraş vekilinden biridir.

Yasama faaliyetlerine başladıktan 5 ay kadar sonra, Isparta İstiklâl Mahkemesinin dördüncü üyeliği için yapılan seçime katılmış, oylamaya katılan milletvekillerinden ilk turda 44, ikinci turda ise 49 oy alarak 4 Aralık 1920'de Isparta İstiklâl Mahkemesi Üyeliđine atanmıştır. Bu göreve devam ettiği 1920 ve 1921 yıllarında mahkemenin vermiş olduğu kararlardan 85'inde imzası bulunmaktadır.

17 Şubat 1337 (1921) tarihinde alınan kararla 22 Şubat 1921'de birinci dönem İstiklâl Mahkemelerinin çalışmalarının sona ermesinin ardından Mart ayında Türkiye Büyük Millet Meclisine geri dönerek yasama faaliyetlerine devam eden Mehmet Tahsin Bey, bu dönemde Hariciye (Dışişleri), Müvazene-i Maliye (Bütçe) ve Layiha (Rapor-Taslak) Komisyonlarında görev yapmıştır.

İkinci yasama dönemi için de yine Maraş'tan milletvekili adayı olmuş, 22 Temmuz 1923'te yapılan seçimlerde 341 oy alarak tekrar seçilmiştir. 12 Ağustos 1923 tarihinde mazbatasını alarak göreve başlamıştır. Bu dönemde, Ziraat ve Maliye Komisyonlarında çalışmış, Yozgat'a ilk trenle seyahat edecek olan heyette yer almıştır.

Görevine devam ederken, 15 Eylül 1341 (1925) tarihinde Maraş'ta eşraftan ve Meclis-i İdare Üyesi olan Çuhadarzâde Hacı Mehmet Efendi'nin öldürülmesi sonucu başlayan yargı sürecinde yargılanmasına karar verilmiş, bunun üzerine 9 Aralık 1341 (1925) tarihinde alınan kararla dokunulmazlığı kaldırılmış ve Ankara'ya gönderilerek Ankara İstiklâl Mahkemesinde yargılanmıştır. Yargılama sonucunda 123 Sıra, 150 Esas Numaralı ve 5 Nisan 1926 tarihli kararla 10 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

Mehmet Tahsin Bey'i mahkûm eden mahkemenin üyelerinden olan Kılıç Ali Bey, anılarında bu davaya özel bir yer vermiştir. Burada; *"Millî Mücadelenin ilk ve ümitsiz günlerinde, Fransızlar tarafından işgal altındayken, Maraş'ta ilk millî teşkilâtı kuran, bu uğurda maddî ve manevî büyük fedakârlıklar yapan Çuhadarzade Mehmet Efendi isminde bir vatanperver vardı. Bu zat, Maraş civarındaki çiftliğinde eşkiya tarafından uykuda bastırılmış, altı aylık gebe karısı ile yatak içinde, canavarca katlolunmuştu. Yapılan muhakeme neticesinde canilerin idamına karar verildi ve idam hükmü, caniler mahkeme kapısında asılmak suretiyle, hemen orada infaz edildi. Bu davanın asıl ibret alınacak tarafı şu noktadaydı: Yine Maraş'ın kurtuluşunda ve Millî Mücadelenin daha ilk günlerinde, tıpkı Çuhadarzâde gibi maddî ve manevî hizmetlerde bulunan, bundan dolayı da kendisini sevdiğimiz, saydığımız Maraş Mebuslarından Tahsin Bey isminde yakın bir arkadaşımızın, tahkikat vaziyetine göre, cinayetle alâkası sabit görüldü ve tevkifine karar verilerek masuniyetinin ref'i için Meclise müracaat edildi. Bu suretle Ankara'ya avdetimizde bu arkadaşımızın da muhakemesini yapmağa mecbur kaldık ve maalesef bütün iddialar sabit oldu ve deliller aleyhinde tecelli etti. Binaenaleyh kendisini mahkûm etmekten başka yapacak bir şey kalmıyordu. Kendisine neresinden bakılırsa bakılınsın vatan hizmetinizi, ahlâkınızı, yakın arkadaşlığımızı nazarı dikkate almakla beraber maalesef hâdise o kadar sarih, o kadar elîm ve fecidir ki, heyeti hâkime sizi kanunun pençesinden kurtarmaya muvaffak olamadı demiş ve mahkûm etmiştik."* ifadelerini kullanan Kılıç Ali Bey, İstiklâl Mahkemesinin yargıladığı Mehmet Tahsin Bey'in, mahkeme üyelerinin yakından tanıdığı, Millî Mücadeledeki hizmetlerini bildiği bir kişi olmasına karşın, aleyhine güçlü deliller bulunması sebebiyle hakkında mahkûmiyet kararı vermekten çekinmediğini dile getirmiştir.

Karar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 7 Nisan 1926 tarihli oturumunda okunmuş ve Mehmet Tahsin Bey'in milletvekilliği düşürülmüştür. Böylece, Osmanlı Mebûsan Meclisinde bir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde iki yasama dönemi içerisinde toplam 970 gün süren milletvekilliği görevi sona ermiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde teklif, söz alma, önerge vs kayıtlı toplam 7 faaliyeti bulunmaktadır. Bunların tümü birinci yasama dönemindedir.

Hapis cezasını tamamladıktan sonra Maraş'a yerleşen Mehmet Tahsin Bey, Soyadı Kanunuyla "Hüdayioğlu" soyadını almış, vefatına kadar herhangi kamu görevinde bulunmamış ve siyasetle ilgilenmemiştir. 6 Mayıs 1947'de yine Maraş'ta vefat etmiştir. Evlidir ve 6 çocuk babasıdır. Çocuklarından Selahattin Hüdayioğlu, Demokrat Parti'nin Maraş'taki ilk teşkilâtlanma sürecinde yer almış, il başkanlığı yapmış ve babasının vefatından 3 yıl sonra, 1950 genel seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti'den dokuzuncu dönem Maraş Milletvekili olarak seçilmiştir.

Barış ERTEM

KAYNAKÇA

TBMM Arşivi ve Resmî Yayınlar

Birinci Dönem Meclis Albümü (1920-1923), TBMM Basımevi, Ankara 2022.

Isparta İstiklâl Mahkemesi (Kararlar ve Mahkeme Zabıtları), Cilt 5, (Yay. İrfan Neziroğlu), TBMM Basımevi, Ankara 2015.

İkinci Dönem Ankara İstiklâl Mahkemesi (1925-1927), Cilt 7/3, (Yay. Mehmet Ali Kumbuzoğlu), TBMM Basımevi, Ankara 2020.

TBMM Albümü: 1920-2010, Cilt 1 (1920-1950), 2.baskı, TBMM Genel Sekreterliği, Ankara 2010.

TBMM Albümü: 1920-2010, Cilt 2 (1950-1980), TBMM Genel Sekreterliği, Ankara 2010.

TBMM Zabıt Ceridesi (TBMMZC), Devre 1, Cilt 6, 4.12.1336 (1920).

TBMMZC, Devre 2, Cilt 24, 7.4.1926.

Kitaplar ve Araştırma Eserler

ALPASLAN, Erhan, "Meclis-i Mebûsan'da Maraş Mebusları (1877-1920)", **Turkish Studies**, Cilt 14, Sayı 2, 2019, s.141-162.

AYBARS, Ergun, **İstiklâl Mahkemeleri**, Doğan Kitap, İstanbul 2014.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, Cilt 3, TBMM Vakfı, Ankara 1995.

DEMİREL, Ahmet, **Tek Parti'nin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2014.

ERTEM, Barış, "Birinci Dönem Maraş Milletvekilleri (1920-1923)", **Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III**, Ankara: Akademisyen Yayınevi, 2020, s.223-233.

EYİCİL, Ahmet, "Fransızların Maraş'ı İşgali ve Kuvâ-yı Milliyenin Direnişi" **Uluslararası Millî Mücadele Döneminde Maraş Sempozyumu (3-4 Şubat 2017)**, Cilt 3, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2019, s.165-183.

GOLOĞLU, Mahmut, **Millî Mücadele Tarihi, Üçüncü Kitap: Üçüncü Meşrutiyet (1920)**, Başnur Matbaası, Ankara 1970.

GÜNEŞ, İhsan, **Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Milletvekili Genel Seçimleri (1919-1935)**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2017.

Kılıç Ali, **İstiklâl Mahkemesi Hatıraları**, Sel Yayınları, İstanbul 1955.

ÖZTÜRK, Kâzım, **Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem (1923-1927)**, Cilt 3, TBMM Vakfı, Ankara 1995.

ÖZTÜRK, Kâzım, **Türk Parlamento Tarihi: TBMM IX. Dönem (1950-1954)**, Cilt 7, TBMM Vakfı, Ankara 1998.

PAKÖZ, Oğuz, "Maraş Savunması ve Topyekün Savaş", **Uluslararası Millî Mücadele Döneminde Maraş Sempozyumu (3-4 Şubat 2017)**, Cilt 3, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2019, s.296-302.

SÖZBİLİCİ, Şaban, "Cumhuriyet Sonrası Kahramanmaraş Yayınında Alkış Dergisi", **Uluslararası Cumhuriyet**

Döneminde Maraş Sempozyumu (15-16 Kasım 2013), (ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş 2014, s.540-550.

ŞAVKILI, Cengiz, "Cumhuriyet Döneminde Siyasî, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Maraş", **Uluslararası Cumhuriyet Döneminde Maraş Sempozyumu (15-16 Kasım 2013)**, (ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş 2014, s.489-508.

ŞAVKILI, Cengiz, **Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Kayseri 2000.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-tahsin-hudayioglu-bey-1887-1947/?pdf=7394> adresinden erişilmiştir